

проф. др Гордана Илић-Попов,
редовни професор Правног факултета Универзитета у Београду

Објављено у Зборнику “Усклађивање пословног права Србије са правом Европске уније - 2012“, уредник Вук Радовић, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, стр. 356-374.

ПОРЕСКИ АСПЕКТИ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА

Резиме

Ликвидација као специјални (ванредни) догађај у пословном животу једног предузећа, независно од његове правне форме, представља предмет интересовања са пореског аспекта. Добит утврђена у поступку ликвидације привредног друштва подлеже опорезивању и исказана је као позитивна разлика вредности имовине друштва са краја и са почетка ликвидационог поступка. Фискус је, такође, заинтересован и за пореско третирање ликвидационог остатка. Пореске последице ликвидације привредног друштва огледају се и у систему опорезивања имовине. У раду се указује на одређене непрецизности у формулисању законских одредби које имају пореске импликације при ликвидацији привредних друштава, и указује на уставну одредбу да се порези уводе само законом или на основу закона, а не мишљењима државних органа. Поред тога, аутор настоји да скрене пажњу да опорезивање по одбитку дела ликвидационог остатка који је расподељен нерезидентним правним лицима јесте у границама закона, али да се тиме уводи излазни порез на капитал, који Србији може да нашкоди када је у питању привлачење страних инвеститора на нашу територију.

Кључне речи: ликвидација, ликвидациони биланс, ликвидациони остатак, капитални добитак, излазни порез

Summary

Liquidation as a special (extraordinary) event in the business life of an enterprise, regardless of its legal form, is the subject of interest from the tax point of view. The income determined in the process of liquidation of the company is subject to tax, and it is equal to the positive difference in the value of the company's assets between the end and the beginning of the liquidation process. Fiscus is also interested in the tax treatment of the liquidation surplus. In addition, tax consequences of the liquidation of the company are reflected in the property taxation. The paper points out some inaccuracies in the legal provisions regulating liquidation of companies that have tax implications, as well as mention the constitutional provision that taxes are levied exclusively by the law or on the basis of the law, and not by the opinions of the state agencies. Furthermore, the author draws attention to the withholding tax on liquidation surplus

distributed to the nonresident legal entities, which is within the law, but means the introduction of the exit tax on capital which may be detrimental to Serbia in attracting the foreign investors.

Key words: liquidation, liquidation balance sheet, liquidation surplus, capital gain, exit tax

ПОЈАМ И РАЗЛОЗИ ЗА ПОСТУПАК ЛИКВИДАЦИЈЕ

Ликвидација је један од начина за гашење привредног друштва у ситуацији када је оно солвентно, односно када друштво има довољно финансијских средстава за покриће својих обавеза.¹ Њу могу спроводити како сами власници друштва (ортаци, акционари и чланови), када је реч о добровољној ликвидацији, или се може спроводити од стране суда, у случају принудне ликвидације.² Неки од главних разлога који доводе до добровољне ликвидације привредног друштва су немогућност да друштво даље настави своје пословање, а да оно буде у складу са законом и уговором о оснивању (нпр. непостојање минимума оснивача у одређеном року или непостојање прописаних услова за обављање делатности и сл.), затим када је испуњен циљ ради којег је својевремено такво друштво било основано, или када неки члан друштва повреди своју обавезу (законску или уговорну) према друштву или другим члановима (нпр. не унесе свој улог) и на тај начин неповољно утиче на пословање друштва, односно када фактички није у могућности да испуни своју обавезу (нпр. дуготрајна болест или смрт), и др. Без обзира на то који разлог стоји у основи покретања поступка ликвидације, неопходан предуслов је да се ради о солвентном привредном друштву. У случају када имовина друштва није довољна да би се намирила потраживања свих поверилаца тога друштва, што указује да је такво привредно друштво инсолвентно, покрене се стечајни поступак. Може да се догоди да инсолвентност утврди ликвидациони управник у току самог поступка ликвидације, те је он тада дужан да одмах прекине поступак ликвидације и надлежном суду поднесе захтев за покретање поступка стечаја. Штавише, покретање поступка ликвидације не спречава одређивање и споровођење извршења против друштва у ликвидацији или вођење других поступака против или у корист друштва у ликвидацији, а повериоци друштва у ликвидацији могу и током трајања поступка ликвидације да поднесу предлог за покретање стечаја ако постоје стечајни разлози.³

У литератури се могу срести мишљења да је ликвидација предузећа догађај који траје, односно процес у оквиру којег се обављају све потребне радње за гашење предузећа (нпр. окончавање текућих послова, уновчавање реалне имовине и хартија од вредности, наплата потраживања, исплата дугова и др.). За све то време предузеће постоји као правно лице, с тим да се пред њега поставља нови циљ, а то је ликвидација, односно окончање пословне делатности предузећа.⁴

¹ Вид.: чл. 524 Закона о привредним друштвима – ЗПД, *Службени гласник РС*, бр. 36/11 и 99/11.

² У литератури је присутно мишљење да ликвидација треба да се односи само на добровољну ликвидацију, односно на добровољно гашење предузећа, док се принудна ликвидација везује за стечај. Вид.: Јован М. Ранковић, *Специјални биланси*, Проинком, Београд 1996, 250.

³ Вид.: чл. 527 ЗПД.

⁴ Ј. М. Ранковић, 249-250.

Пошто се ради о солвентним друштвима, ликвидација привредног друштва се уређује Законом о привредним друштвима, а не Законом о стечају⁵. Међутим, поједини аутори су мишљења да „има оправдања да се и (добровољна) ликвидација солвентног друштва регулише у стечајним прописима, пошто питање солвентности није увек несумњиво (често се ликвидација од стране власника принудно конвертује у стечај, када се у току поступка покаже да је реч о инсолвентном друштву).“⁶

Као што је напред поменуто, могућа је и ликвидација од стране суда – принудна ликвидација⁷, која се покреће ако: 1) је друштву правноснажним актом изречена мера забране обављања делатности, односно одузета дозвола, лиценца или одобрење за обављање одређене делатности, а друштво не региструје промену претежне делатности или не отпочне ликвидацију у року од 30 дана од дана правноснажности тог акта; 2) друштво не региструје продужење времена трајања друштва или не отпочне ликвидацију у року од 30 дана од дана истека времена на које је друштво основано; 3) ортачко друштво остане са једним ортаком, односно командитно друштво остане без командитора или без комплементара, а друштву не приступи недостајући члан или друштво не промени правну форму у правну форму чије услове испуњава у складу са законом којим се уређују привредна друштва или друштво не отпочне ликвидацију, и то све у даљем року од три месеца; 4) се основни капитал друштва смањи испод минималног износа прописаног законом, а друштво у даљем року од шест месеци од тог дана не повећа основни капитал најмање до минималног законског износа, или у истом року друштво не промени правну форму у правну форму чије услове испуњава у складу са законом, или у истом року друштво не донесе одлуку о ликвидацији; 5) друштво не достави надлежном регистру привредних субјеката годишње финансијске извештаје до краја пословне године за претходну пословну годину, односно ако не достави почетни ликвидациони биланс; 6) је правноснажном пресудом утврђена ништавост регистрације оснивања друштва, односно ништавост оснивачког акта; 7) је правноснажном пресудом наложен престанак друштва по основу захтева мањинских чланова друштва, а друштво у року од 30 дана од дана правноснажности пресуде не отпочне ликвидацију; 8) друштво у ликвидацији остане без законског заступника или без ликвидационог управника, а не региструје новог у року од три месеца од дана брисања тог заступника, односно управника из регистра привредних субјеката; 9) усвојени почетни ликвидациони извештај не буде достављен регистру привредних субјеката; и др.

ОДЛУКА О ЛИКВИДАЦИЈИ И РЕГИСТРАЦИЈА ПОСТУПКА ЛИКВИДАЦИЈЕ

Када се ликвидација спроводи од стране власника, одлука о ликвидацији привредног друштва се доноси у случају:⁸

- ортачког друштва – једногласном одлуком свих ортака, ако уговором о оснивању није предвиђено одлучивање већином гласова;

⁵ Закон о стечају, *Службени гласник РС*, бр. 104/09, 99/11 и 71/12.

⁶ Мирко Васиљевић, „Компанијско право“, *Правни и рачуноводствени аспекти пореског саветовања* (ур. Гордана Илић-Попов), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, 516.

⁷ Вид.: чл. 546 ЗПД.

⁸ Вид.: чл. 525 ЗПД.

- командитног друштва – једногласном одлуком свих комплементара, ако оснивачки акт није предвидео одлучивање већином гласова;
- друштва са ограниченом одговорношћу – одлуком коју доноси скупштина чланова друштва, и то већином од 2/3 укупног броја гласова свих чланова друштва са ограниченом одговорношћу;
- акционарског друштва – одлуком скупштине акционара, обичном већином гласова присутних акционара који имају право гласа по овом питању.

Поступак ликвидације је отпочео, тј. правна дејства ликвидације према трећим лицима настају од дана регистрације одлуке о ликвидацији и објављивањем огласа о покретању ликвидације.⁹

У случају када ликвидацију, из неког од напред наведених законских разлога, спроводи суд, у Регистру привредних субјеката, уз назив привредног друштва ставља се ознака „у принудној ликвидацији“, што се јавно објављује, у трајању од шест месеци, на интернет страници овог Регистра. На тај начин се, између осталог, повериоци обавештавају да у року од шест месеци од дана објаве могу поднети предлог за покретање стечаја надлежном суду, уколико за то постоји неки од стечајних разлога прописани Законом о стечају (нпр. трајнија неспособност плаћања; претећа неспособност плаћања; презадуженост или непоступање по усвојеном плану реорганизације, односно ако је план реорганизације издејствован на преваран или незаконит начин).¹⁰ Ако Регистар привредних субјеката, у року од годину дана од дана објаве огласа о отварању принудне ликвидације, не прими решење надлежног суда о отварању стечаја над друштвом у принудној ликвидацији, такво привредно друштво се по службеној дужности брише из Регистра.¹¹ Тада имовина (брисаног) друштва постаје имовина чланова друштва, и то у сразмери са њиховим уделитема у основном капиталу друштва, а у случају ортакског друштва (које нема капитал) расподељује се на једнаке делове између ортака.¹²

УЛОГА ЛИКВИДАЦИОНОГ УПРАВНИКА У ПОСТУПКУ ЛИКВИДАЦИЈЕ

За време док траје поступак ликвидације, послове привредног друштва води ликвидациони управник, који се именује одлуком о покретању ликвидације и региструје код Агенције за привредне регистре, чиме преузима и право законског заступања друштва које је у ликвидацији.¹³ Уколико, међутим, друштво не именује ликвидационог управника, лице које је до тада било законски заступник тог друштва преузима улогу ликвидационог управника.¹⁴

Ликвидациони управник може да: 1) врши радње на окончању послова започетих пре почетка дејства ликвидације; 2) предузима радње потребне за спровођење ликвидације: продају имовине, исплату поверилаца и наплату потраживања; 3) обавља друге послове

⁹ Вид.: чл. 526 ЗПД.

¹⁰ Вид.: чл. 11 Закона о стечају.

¹¹ Вид.: чл. 547, ст. 4 ЗПД.

¹² Вид.: чл. 548 ЗПД.

¹³ Вид.: чл. 529, ст. 1 и 2 и чл. 531, ст. 1 ЗПД.

¹⁴ Вид.: чл. 529, ст. 3 ЗПД.

неопходне ради спровођења ликвидације друштва.¹⁵ Он, такође, има одговарајуће обавезе у погледу испуњења пореских обавеза друштва у ликвидацији, о чему ће доцније бити више речи.

СПЕЦИЈАЛНИ ПОСЛОВНИ БИЛАНСИ У ПОСТУПКУ ЛИКВИДАЦИЈЕ

Један од свакако најбитнијих задатака ликвидационог управника је да састави почетни ликвидациони биланс у року од 30 дана од дана почетка дејства ликвидације (а то, да поновимо, значи од објављивања одлуке о ликвидацији),¹⁶ који потом у истом року подноси на усвајање ортацима, комплементарима, скупштини друштва са ограниченом одговорношћу или скупштини акционарског друштва, у зависности од тога о којем типу привредног друштва у ликвидацији се ради. Ова лица, односно органи имају законску обавезу да у року од 30 дана од када им је предат донесу одлуку о томе да ли усвајају или не почетни ликвидациони биланс.

Ликвидациони биланс представља специјалан биланс, јер се саставља у посебној прилици која је наступила у пословном животу једног привредног друштва.¹⁷ Због тога је он по својој природи ванредни финансијски извештај, који се саставља у складу са Законом о рачуноводству и ревизији.¹⁸ У стручној литератури се ликвидациони биланси, по правилу, сврставају у групу специјалних статус биланса, односно правих имовинских биланса, јер се у њима не појављују позиције прихода и расхода као компоненте рачуна (биланса) успеха, већ је „основ за њихово састављање инвентар имовинских промена, права и обавеза, односно утврђивање стања билансне имовине и билансног капитала предузећа на одређени дан (дан биланса).“¹⁹

Циљ почетног ликвидационог биланса је да прикаже имовински положај привредног друштва које се налази у ликвидацији. Он, такође, омогућава повериоцима да сагледају могућност намирења својих потраживања из имовине друштва, те да им покаже да је ликвидација извесна и да њихова права нису угрожена. Због тога, чак и у случају када је непосредно пре отварања поступка ликвидације састављен редован биланс, мора да се састави почетни ликвидациони биланс. Ликвидациони биланс је биланс расподеле имовине²⁰ (а не добитка, што је случај са редовним пословним билансом успеха), како је напред већ напоменуто. Међутим, ако почетни ликвидациони биланс покаже да имовина друштва не може да обезбеди намирења потраживања свих поверилаца, што другим речима значи да је друштво презадужено, ликвидациони управник је дужан да надлежном

---

¹⁵ Вид.: чл. 532, ст. 2 ЗПД.

¹⁶ Вид.: чл. 536, ст. 1 ЗПД.

¹⁷ Јован М. Ранковић, *Теорија биланса*, Економски факултет Универзитета у Београду, Београд 1992, 40-41.

¹⁸ Вид.: чл. 24, ст. 5 и 6 Закона о рачуноводству и ревизији – ЗРР, *Службени гласник РС*, бр. 46/06, 111/09 и 99/11.

¹⁹ Ј. М. Ранковић (1996), 18. Међутим, немачки аутор Еуген Шмаленбах (*Eugen Schmalenbach*) сматра да је ликвидациони биланс биланс успеха, са којим почиње и завршава се нови пословни период, те да је период ликвидације један од таквих периода, а увршћивање периода ликвидације у целокупни период трајања и пословања предузећа је, по његовом мишљењу, у складу са захтевом динамичког схватања биланса. Eugen Schmalenbach, *Dynamische Bilanz*, Gloeckner Verlag, Leipzig 1933, 301-302. Наведено према: Ј. Ранковић (1996), 266.

²⁰ Ј. Ранковић (1996), 265.

суду поднесе предлог за покретање поступка стечаја над тим друштвом у року од 15 дана од дана састављања почетног ликвидационог биланса.²¹

Поред почетног ликвидационог биланса, ликвидациони управник има обавезу и да састави почетни ликвидациони извештај најраније 90 дана, а најкасније 120 дана од дана почетка дејства поступка ликвидације.²² Овај извештај садржи: 1) листу пријављених потраживања; 2) листу признатих потраживања; 3) листу оспорених потраживања; 4) податак да ли је имовина друштва довољна за намирење поверилаца друштва и обавеза друштва, укључујући и оспорена потраживања; 5) неопходне радње за спровођење ликвидације; 6) време предвиђено за завршетак ликвидације; 7) друге чињенице од значаја за спровођење ликвидације. Ако се почетни ликвидациони извештај усвоји од стране ортака, комплементарара, скупштине друштва с ограниченом одговорношћу или скупштине акционарског друштва, и то у истом року који важи за изјашњавање о почетном ликвидационом билансу (30 дана од предаје), он се региструје у Регистру привредних субјеката, након чега ликвидациони управник може да почне са исплатама потраживања поверилаца ради њиховог намирења и исплатама члановима друштва у ликвидацији.²³

Након исплате поверилаца из имовине друштва у ликвидацији, ликвидациони управник има законску обавезу да састави завршни ликвидациони биланс²⁴, у складу са важећим рачуноводственим прописима. Уз овај биланс, ликвидациони управник мора да састави и извештај о спроведеној ликвидацији, затим писану изјаву да је упутио обавештење свим познатим повериоцима, као и да су све обавезе друштва по основу пријављених потраживања измирене у потпуности и да се против друштва не воде други поступци, као и да сачини предлог одлуке о расподели ликвидационог остатка друштва.²⁵ Ова документа усвајају ортаци, комплементарари, односно скупштина друштва с ограниченом одговорношћу или акционарског друштва и истовремено доносе одлуку о окончању ликвидације у року од 60 дана од дана подношења наведених докумената на усвајање од стране ликвидационог управника. Након доношења ове одлуке, привредно друштво се брише из Регистра привредних субјеката, чиме престаје да постоји као правни субјекат. Са пореског аспекта посматрано, ликвидација доводи до апсолутног престанка пореске обавезе, у смислу да њеним наступањем пореска обавеза нестаје из правног живота.²⁶

ПОРЕСКИ ИДЕНТИТЕТ ДРУШТВА У ЛИКВИДАЦИЈИ

Када се отвори поступак ликвидације над неким привредним друштвом, без обзира на то да ли се то чини од стране власника друштва или од стране суда, такво друштво не мења свој идентитет који има као правно лице. У пореском смислу, то значи да друштва која се налазе у ликвидацији не треба да подносе Пореској управи захтев за промену свог пореског идентификационог броја (ПИБ). Пошто порески закон дефинише ПИБ као

²¹ Вид.: чл. 539 ЗПД.

²² Вид.: чл. 536, ст. 3 и 4 ЗПД.

²³ До тада ликвидациони управник може да плаћа само обавезе из текућег пословања друштва у ликвидацији.

²⁴ Из овога се изводи закључак да законодавац везује завршетак ликвидације за намирење потраживања поверилаца и измирење осталих обавеза, а не за расподелу ликвидационог остатка.

²⁵ Вид.: чл. 540 ЗПД.

²⁶ Дејан Поповић, *Пореско право*, Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2011, 125-126.

„јединствени и једини број физичког лица, предузетника и правног лица за све јавне приходе, као и да се задржава до престанка статуса пореског обвезника“,²⁷ таква друштва немају обавезу да подносе нову евиденциону пријаву којом се региструју као порески обвезници у пореском систему Републике Србије. Али, они имају обавезу да надлежном пореском органу пријаве све касније измене података из евиденционе пријаве у року од пет дана од настанка измене података. Овде мислимо на промене података везаних за назив, односно пословно име таквог друштва, јер, како смо напред већ истакли, закон прописује да пословно име друштва у ликвидацији садржи и ознаку „у ликвидацији“. Уколико то пропусти да учине, Пореска управа решењем одузима пореском обвезнику додељени ПИБ до испуњења наведене обавезе.²⁸

Друштво у ликвидацији, према томе, задржава у потпуности свој ранији порески идентитет у евиденцијама које се воде код надлежних организационих јединица Пореске управе. Отварање поступка ликвидације не доводи ни до брисања обвезника из евиденције обвезника пореза на додату вредност.²⁹

ОПОРЕЗИВАЊЕ ДОБИТИ ПРИВРЕДНИХ ДРУШТАВА У ЛИКВИДАЦИЈИ

Привредно друштво у поступку ликвидације је обвезник пореза на добит правних лица, те у том смислу има законску обавезу да надлежном пореском органу подноси пореску пријаву и порески биланс. Због специфичних услова у којима се налази, оно је дужно да у року од 15 дана од дана достављања финансијских извештаја³⁰ поднесе Пореској управи пријаву и порески биланс како са стањем на дан отварања поступка ликвидације, тако и са стањем на дан окончања поступка ликвидације³¹, како би се могла утврдити његова опорезива добит. Примера ради, ако је поступак ликвидације покренут 15. јуна 2011. године, а окончан 30. новембра 2011. године, порески обвезник је дужан да поднесе порески биланс за период од 1. јануара до 15. јуна 2011. године, као и да састави порески биланс са стањем на дан 30. новембра 2011. године (дакле, за период од 15. јуна до 30. новембра 2011. године).

Опорезива добит се утврђује за период стварног трајања поступка ликвидације. Пошто у српском пореском систему фискална година одговара календарској години, у ситуацији када се поступак ликвидације пренесе у наредну годину³², порески обвезник има такође обавезу да састави и порески биланс са стањем на дан 31. децембра текуће године. У нашем примеру, порески обвезник би, ако би ликвидација, на пример, била окончана 15. априла 2012. године имао обавезу да састави, поред претходна два, и порески биланс са стањем на дан 31. децембра 2011. године. Њега подноси у истом року као што то редовно

²⁷ Вид.: чл. 26, ст. 11 Закона о пореском поступку и пореској администрацији – ЗПППА, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 84/02, 23/03, 70/03, 55/04, 61/05, 85/05, 62/06, 61/07, 20/09, 72/09, 53/10, 101/11 и 2/12.

²⁸ Вид.: чл. 26, ст. 13 ЗПППА.

²⁹ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413-00-1858/2004-04 од 15.10.2008. године.

³⁰ Правна лица која састављају ванредне финансијске извештаје дужна су да их доставе Агенцији за привредне регистре у року од 60 дана од дана када су ти извештаји састављени. Вид.: чл. 30, ст. 4 ЗРР.

³¹ Вид.: чл. 34, ст. 3 Закона о порезу на добит правних лица – ЗПДПЈ, *Службени гласник РС*, бр. 25/01, 80/02, 43/03, 84/04, 18/10 и 101/11.

³² Ради ефикасности и економичности, ваљало би размислити о законском ограничавању времена трајања ликвидационог поступка.

имају обавезу да чине остала привредна друштва која нису у поступку ликвидације, односно у року од 10 дана од истека рока за подношење финансијских извештаја (то значи до 10. марта наредне године за претходну годину).³³ Овај биланс могао би се назвати „ликвидационим међубилансом“. Он је, дакле, тада суочен са два пореска периода – првим, од 15. јуна 2011. године до 31. децембра 2011. године, и другим, од 1. јануара до 15. априла 2012. године (за овај други порески период, почетни биланс му је биланс са стањем на дан 31. децембра 2011. године). Према томе, пошто се поступак ликвидације пренео у наредну календарску годину, дужност друштва је да састави и поднесе билансе са стањем на дане 15. јуна 2011. године, 31. децембра 2011. године и 15. априла 2012. године. У том случају, добит је једнака разлици имовине у току трајања ликвидационог поступка за који се подноси пореска пријава и порески биланс, о чему ће касније бити више говора. У ситуацији када поступак ликвидације није окончан у истој календарској години у којој је отворен³⁴, привредно друштво у ликвидацији, као обвезник пореза на добит, има законску обавезу да, уз порески биланс, поднесе и пореску пријаву у којој ће, између осталог, исказати и податке од значаја за утврђивање висине месечних аконтација за наредни порески период³⁵, а на основу обрачунатог пореза у претходној години.³⁶

Надлежни порески орган има обавезу да донесе решење у року од 30 дана од пријема пореске пријаве, којим утврђује пореску обавезу привредног друштва у ликвидацији по основу пореза на добит.³⁷ Логично се намеће питање ко ће, заправо, испунити пореску обавезу правног лица у ликвидацији. То чини ликвидациони управник из новчаних средстава тог правног лица, укључујући приходе од продаје његове имовине.³⁸ Пореску обавезу пословне јединице правног лица у ликвидацији непосредно испуњава правно лице чији је део та јединица, а ако је у ликвидацији и правно лице, пореску обавезу испуњава ликвидациони управник.³⁹

Уколико, међутим, правно лице у ликвидацији нема довољно новчаних средстава да испуни своју пореску обавезу у целости, преостали порески дуг плаћају оснивачи или чланови правног лица, ако су, у складу са законом или неким унутрашњим актом правног лица (статутом, оснивачким актом) солидарно одговорни за обавезе тога друштва.⁴⁰

Добит пореског обвезника у ликвидацији чини позитивна разлика укупне вредности имовине са краја и са почетка ликвидационог поступка.⁴¹ То, другим речима, значи да ће опорезивању бити подвргнута разлика у вредности имовине до које је дошло у току поступка ликвидације. Ово нам указује да у случају пореских обвезника над којима је отворен поступак ликвидације, основу за утврђивање опорезиве добити чини биланс

---

³³ Вид.: чл. 34, ст. 4 ЗПДПЛ.

³⁴ Ликвидациони управник мора да ортацима, комплементарима, скупштини друштва са ограниченом одговорношћу, односно скупштини акционарског друштва достави годишњи ликвидациони извештај у року од три месеца од завршетка пословне године, у којем ће навести разлоге због којих ликвидација није завршена.

³⁵ Вид.: чл. 67 ЗПДПЛ.

³⁶ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-07-187/2008-04 од 27.01.2009. године.

³⁷ Вид.: чл. 70, ст. 2 ЗПДПЛ.

³⁸ Вид.: чл. 20, ст. 1 и 2 ЗПППА.

³⁹ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-03-00229/2010-04 од 14.09.2010. године.

⁴⁰ Вид.: чл. 20, ст. 3 ЗПППА.

⁴¹ Вид.: чл. 34, ст. 2 ЗПДПЛ.

стања⁴², а не биланс успеха⁴³ (као што је то случај код осталих пореских обвезника, који се не налазе у ликвидацији). Исто тако, ваља указати да је у питању разлика укупне (брuto), а не нето вредности имовине, што значи да обавезе не утичу на промену вредности имовине као основе за утврђивање опорезиве добити. Имовина (актива) обвезника обухвата стална средства (основна средства – некретнине, постројења, опрема и др., затим нематеријална улагања и дугорочна финансијска улагања – улагања у хартије од вредности и др.) и обртна средства којима привредно друштво располаже (залихе материјала, производа и робе, затим потраживања и готовина).⁴⁴ Међутим, уколико обвезник у завршном ликвидационом билансу искаже расход по основу отписа потраживања од својих дужника, такав расход (настао по основу ненаплаћених, односно отписаних потраживања) утиче на вредност обвезникове имовине, тачније на вредност његове обртне имовине, што ће се одразити на основицу за опорезивање.⁴⁵ Ако је вредност укупне имовине на крају ликвидационог поступка мања од вредности укупне имовине са почетка поступка ликвидације, привредно друштво у ликвидацији нема обавезу по основу пореза на добит, јер нема опорезиве добити.

Пошто је, како смо напред истакли, почетни ликвидациони биланс једнак билансу на крају пореског периода пре почетка ликвидационог поступка, вредност имовине на почетку ликвидационог поступка чини књиговодствена вредност имовине обвезника на крају пореског периода који претходи покретању ликвидационог поступка. За утврђивање опорезиве добити обвезника у ликвидацији не узима се, дакле, тржишна нити процењена вредност имовине. Објашњење лежи у томе што, ако би се приликом утврђивања опорезиве добити узела тржишна вредност имовине она би била приближно једнака вредности по којој ће имовина да буде уновчена у поступку ликвидације, па у таквом случају опорезива добит вероватно не би уопште ни постојала.

Поставља се још једно интересантно питање са аспекта пореза на добит, када је у питању друштво у ликвидацији. Наиме, једна од пореских олакшица која је прописана у српском систему опорезивања добити је инвестициони порески кредит, који се одобрава обвезнику који изврши улагања у сопствена основна средства, и то у висини од 20% (40% за мала правна лица) извршеног улагања, с тим што не може бити већи од 50% (70% за мала правна лица) обрачунатог пореза у години у којој је извршено улагање.⁴⁶ У намери да спречи злоупотребу таквог пореског подстицаја, законодавац је прописао забрану отуђења тих основних средстава у року од три године од дана њихове набавке.⁴⁷ Уколико обвезник то, ипак, учини, дужан је да у пореској пријави за наредни порески период обрачуна, као и да плати износ пореза на добит валоризован индексом потрошачких цена, а који би иначе платио да није користио порески кредит. Намеће се, међутим, питање шта ће се догодити у ситуацији када је привредно друштво у ликвидацији на овај начин искористило право на

---

⁴² Почетни ликвидациони биланс је, заправо, једнак билансу на крају пореског периода који претходи почетку ликвидационог поступка.

⁴³ Ово је изузетак од правила да се порески биланс заснива на билансу успеха.

⁴⁴ Вера Леко, „Основи рачуноводства и финансијски извештаји“, *Правни и рачуноводствени аспекти пореског саветовања* (ур. Гордана Илић-Попов), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2012, 606-608.

⁴⁵ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413-00-00493/2011-04 од 15.09.2011. године.

⁴⁶ Вид.: чл. 48, ст. 1 и 2 ЗПДПЛ.

⁴⁷ Вид.: чл. 48, ст. 6 ЗПДПЛ.

умањење пореске обавезе пре отварања поступка ликвидације, а основна средства у која је извршио улагање су, током и након ликвидационог поступка, отуђена а да није истекао законом прописани рок од три године. У случају ликвидације, по природи ствари, долази до промене власника имовине друштва у ликвидацији, при чему се разликују две ситуације: прва, када ликвидациони управник током поступка ликвидације прода имовину друштва ради њеног уновчавања, у циљу намирања потраживања поверилаца и испуњења других обавеза друштва, и, друга, када до отуђења имовине долази након поступка ликвидације, кроз расподелу ликвидационог остатка власницима друштва. У начелу, прва ситуација са пореског аспекта није спорна, јер порески законодавац у чл. 48, ст. 6 ЗПДПЛ користи прилично неодређену формулацију, која гласи: „у случају отуђења основних средстава...“⁴⁸, не прецизирајући да ли отуђење мора да врши непосредно порески обвезник. У напред поменутој, првој ситуацији такво отуђење, кроз продају имовине друштва у ликвидацији током трајања ликвидационог поступка, врши друго лице, тј. ликвидациони управник. Међутим, поступак ликвидације још није окончан и друштво, као правно лице, и даље постоји, те и даље јесте порески обвезник, који ће сносити пореске санкције предвиђене за кршење законског услова за остваривање права на наведену пореску олакшицу, односно имаће обавезу да плати валоризовани износ пореза на добит. Но, у другој ситуацији, када је поступак ликвидације, подношењем завршног ликвидационог биланса, окончан, а преостали вишак имовине изнад уложеног капитала се расподељује власницима друштва пре истека три године од дана набавке основних средстава у која је друштво својевремено извршило улагање (а та основна средства се налазе у ликвидационом остатку), намеће се питање ко ће тада бити у обавези да плати валоризовани износ пореза на добит пошто обвезник више не постоји. Сем тога, јавља се и процесни проблем, јер се у закону каже да је „порески обвезник дужан да у пореској пријави за наредни порески период обрачуна и плати порез који би платио да није користио овај подстицај“, пошто је ликвидација окончана, наредног пореског периода за друштво које је ликвидацијом престало да постоји неће бити. Такође, поставља се, као отворено, и питање да ли се период трајања ликвидационог поступка (који, као што смо напред констатовали, може да се протегне на неколико година) улази у законски рок од три године за забрану отуђења основних средстава. Пре него што се поднесе завршни ликвидациони биланс не зна се која је имовина уновчена током поступка ликвидације, односно да ли су основна средства у која је друштво уложило (пре)остала у његовој имовини (ликвидационом остатку), намењеној расподели члановима друштва.

Отуда закључујемо да је ово питање остало недоречено у законској формулацији чл. 48 ЗПДПЛ, па је могуће да у пракси дође до злоупотреба од стране пореских обвезника. Наиме, обвезник може да умањи своју пореску обавезу по основу пореза на добит улагањем у своја основна средства, а да не испуни законски услов у погледу забране њиховог отуђења пре истека рока од три године од њихове набавке, тако што ће покренути ликвидацију пре истека тог рока. Да би се заштитио фискус, Министарство финансија Републике Србије је заузело став да је, уколико до расподеле имовине (ликвидационог остатка) члановима друштва дође пре истека рока од три године од набавке основних средстава (по основу којих је порески обвезник остварио право на порески кредит), дошло до преноса права располагања, па порески обвезник у ликвидацији има обавезу да у

---

⁴⁸ Вид.: чл. 48, ст. 6 ЗПДПЛ.

пореској пријави коју подноси са стањем на дан окончања поступка ликвидације обрачуна и плати валоризовани износ пореза на добит који би платио да није користио порески кредит.⁴⁹ Међутим, остају дилеме које смо напред истакли, и потреба да се у закону јасније формулише законска норма садржана у чл. 48 ЗПДПЛ. У том смислу, мишљења смо да је формулација употребљена у чл. 50г ЗПДПЛ, који уређује услове за коришћење тзв. „великог пореског ослобођења“ прецизнија, јер, између осталог, наводи и случај „ако пре истека пореског ослобођења порески обвезник прекине са пословањем...“, чиме би се обухватио случај ликвидације.

ПОРЕСКИ ТРЕТМАН ЛИКВИДАЦИОНОГ ОСТАТКА

У току поступка ликвидације треба да буду разрешени сви међусобни лични и имовински односи између власника друштва (ортака, чланова и акционара). Због тога се у литератури ликвидација понекад изједначава са „поступком планске продаје (уновчавања) свих имовинских делова једног предузећа са циљем да се из оствареног прихода исплате дугови и да се, након тога, преостали део прихода подели ортацима или власницима предузећа, у складу са одредбама статута или уговора.“⁵⁰

Имовина друштва у ликвидацији која преостане после подмирења потраживања поверилаца и измирења осталих обавеза друштва (нпр. плаћања доспелих пореских обавеза) чини тзв. ликвидациони остатак⁵¹. Вишак ликвидационог остатка изнад вредности уложеног капитала сматра се капиталним добитком привредног друштва у ликвидацији.⁵² У пореском билансу (завршном ликвидационом билансу) исказује се износ разлике између ликвидационог вишка (то је термин који, не ретко, Министарство финансија Републике Србије и даље користи, иако се у закону наводи појам ликвидациони остатак) на крају ликвидационог поступка (који, заправо, представља вредност укупне имовине друштва која је преостала на крају поступка ликвидације) и вредности уложеног капитала.⁵³ Да би се утврдио такав капитални добитак пореског обвезника у ликвидацији, та имовина треба да се стави у однос са укупним капиталом обвезника, што значи да се у обзир узима не само оснивачки улог, већ и све промене на обвезниковом капиталу, тј. сва накнадна повећања и смањења основног капитала до којих је дошло у периоду од оснивања тог привредног друштва до отварања поступка ликвидације.⁵⁴ Уколико је вредност уложеног капитала већа од ликвидационог остатка, у пореском билансу ће бити исказан капитални губитак.⁵⁵

Капитални добитак се опорезује на нивоу привредног друштва у ликвидацији, а не у рукама власника друштва који су тај приход, заправо, остварили, што се може објаснити административно-техничким разлозима. Наиме, свакако да би било много неефикасније и скупље порез на капитални добитак утврђивати и наплаћивати од потенцијално великог

⁴⁹ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413-00-0424/2010-04 од 18.05.2010. године.

⁵⁰ Ј. М. Ранковић (1996), 249.

⁵¹ Неки аутори користе термин „остатак ликвидационог прихода“. Вид.: Ј. М. Ранковић (1996), 250.

⁵² Вид.: чл. 35 ЗПДПЛ.

⁵³ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-07-398/2005-04 од 08.11.2005. године.

⁵⁴ Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-07-68/2010-04 од 16.03.2010. године; Такође, вид.: Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-07-129/2010-04 од 03.06.2010. године.

⁵⁵ Вид.: чл. 36 ЗПДПЛ.

броја чланова, ортака и акционара којима се ликвидациони остатак расподељује. Наплата овог пореза само од једног обвезника – привредног друштва у ликвидацији је отуда много економичнија.

Међутим, тумачење дато од стране Министарства финансија Републике Србије, у оквиру Мишљења бр. 413-00-00206/2012-04 од 06. јуна 2012. године, унело је значајне нејасноће при примени постојеће законске норме чл. 35 ЗПДПЛ. Наиме, надлежно министарство је мишљења да „у случају када је ликвидациони остатак расподељен оснивачу ликвидираниог друштва - физичком лицу, то физичко лице остварује приход по основу (законом прописаног) права на расподелу ликвидационог остатка, које као и право на исплату удела у добити, непосредно произилази из (његовог) учешћа у капиталу (ликвидираниог) привредног друштва, те да је тако остварен приход опорезив као приход од капитала сагласно члану 61. Закона о порезу на доходак грађана...“.

Доследном применом оваквог мишљења дошло би до тога да приход који обвезник остварује по основу ликвидације, кроз расподелу ликвидационог остатка, бива два пута опорезован – први пут као капитални добитак на нивоу привредног друштва у ликвидацији, а затим, поново, на нивоу физичког лица (власника) као пореског обвезника, и то као приход од капитала. Због тога би у случају престанка привредног друштва ликвидацијом пореско оптерећење износило 18% (10% пореза на капиталне добитке на нивоу привредног друштва и 10% пореза на приходе од капитала, уз трошкове, на нивоу његовог власника-физичког лица), док би у случају његовог престанка продајом порески терет износио 10% пореза на капиталне добитке.⁵⁶

Поред таквог, неоправдано различитог пореског третмана престанка власништва над привредним друштвом, намеће се нужно питање у којем пропису је Министарство финансија нашло законски основ да наведени приход третира као приход од капитала физичког лица. Наиме, у члану 61. Закона о порезу на доходак грађана⁵⁷ таксативно се наводе приходи који се сматрају приходима од капитала (камата по основу зајма, штедних и других депозита (орочених или по виђењу) и по основу дужничких и сличних хартија од вредности; дивиденде и удели у добити; примања запослених и чланова управе привредног друштва по основу учешћа у добити - у новцу или путем доделе или опцијске куповине сопствених акција; узимање из имовине и коришћење услуга привредног друштва од стране власника привредног друштва за њихове приватне потребе; и примање члана отвореног инвестиционог фонда по основу права на сразмерни део прихода од инвестиционе јединице тог фонда). Из такве законске одредбе очигледно је да се ликвидациони остатак законом не подводи под категорију прихода од капитала, мада надлежно министарство покушава свој званични став да образложи чињеницом да право на расподелу ликвидационог остатка, исто као и право на исплату удела у добити, произилази из учешћа у капиталу друштва у ликвидацији. Својевремено је, у периоду од средине 2001. године до краја 2004. године, ликвидациони вишак сматран приходом од

---

⁵⁶ О дискриминаторним ефектима оваквог тумачења, вид. више: Гордана Илић-Попов – Светислав В. Костић, „Опорезивање скривених - конструктивних дивиденди у пореском праву Србије“, *Рачуноводство*, 7-8/2011, 90-91.

⁵⁷ Закон о порезу на доходак грађана – ЗПДГ, *Службени гласник РС*, бр. 24/01, 80/02, 80/02, 135/04, 62/06, 65/06, 31/09, 44/09, 18/10, 50/11 и 91/11.

капитала, и то као један од облика тзв. конструктивне дивиденде, односно скривене расподеле добити⁵⁸, и као такав био таксативно наведен у законској одредби.⁵⁹

Сем тога, овакво Мишљење Министарства финансија наводи нас на закључак да би пореска основица за порез на приход од капитала била једнака ликвидационом остатку (у овом мишљењу се опет користи термин ликвидациони вишак, уместо законског термина ликвидациони остаток), без умањења за вредност уложеног капитала, што би значило да се, у ствари, опорезује имовина (капитал), и то Законом о порезу на доходак грађана (а не Законом о порезима на имовину). Наиме, део ликвидационог остатка који је једнак вредности уложеног капитала не може представљати приход пореског обвезника, пошто је у питању повраћај улога коју је он првобитно унео у друштво.⁶⁰

РАСПОДЕЛА ЛИКВИДАЦИОНОГ ОСТАТКА НЕРЕЗИДЕНТНОМ ЛИЦУ И ОПОРЕЗИВАЊЕ ПО ОДБИТКУ

Од почетка 2012. године⁶¹ на приходе остварене расподелом ликвидационог остатка по ликвидацији привредног друштва обрачунава се и плаћа порез по одбитку по стопи од 20% (осим ако међународним уговором о избегавању двоструког опорезивања дохотка и имовине није друкчије предвиђено), у случају када је те приходе остварило нерезидентно правно лице од резидентног правног лица. То је, дакле, ситуација када је по окончаној ликвидацији преостала имовина ликвидираниог друштва, између осталих, расподељена и нерезидентним лицима (која су била власници друштва). Није спорно да у овом случају постоји законски основ за увођење пореске обавезе по основу пореза по одбитку. Међутим, увођењем пореза по одбитку на онај део расподељеног ликвидационог остатка који је једнак вредности уложеног капитала заправо је уведен нови порез, тј. тзв. излазни порез на капитал (енг. *exit tax*)⁶², који погађа само нерезидентна правна лица. То се свакако може врло неповољно одразити на „инвестициону привлачност“ Србије, јер такав порез повећава пореско оптерећење повлачења улагања са њене територије, што стране инвеститоре може да одврати од улагања у Републику Србију.⁶³

ПОРЕСКЕ ИМПЛИКАЦИЈЕ ЛИКВИДАЦИЈЕ ПРИВРЕДНОГ ДРУШТВА У СИСТЕМУ ОПОРЕЗИВАЊА ИМОВИНЕ

---

⁵⁸ Вид. о томе: Драган Демировић, *Конструктивна дивиденда – порескоправни третман* (магистарска теза), Правни факултет Универзитета у Београду, Београд 2004, 6-7.

⁵⁹ Вид.: чл. 61, ст. 1, тач. 2) ЗПДГ, *Службени гласник РС*, бр. 24/01.

⁶⁰ Вид.: Г. Илић-Попов – С.В. Костић, 91.

⁶¹ Вид.: чл. 40, ст. 1 Закона о изменама и допунама Закона о порезу на добит правних лица, *Службени гласник РС*, бр. 101/11.

⁶² Пре нешто више од деценије, у Малезији је, на предлог Светске банке, директна контрола капитала замењена излазним порезом, с образложењем да је тржишна интервенција, у виду пореза, ефикаснија од директне контроле и да изазива мање неповољних споредних ефеката, с тим да се овај порез примењује краћи временски период (годину дана). У европским оквирима, излазни порез на капитал се ретко среће. Вид. више: Joseph E. Stiglitz, *Globalization and Its Discontents*, Penguin Books, 2002, 123-125.

⁶³ Вид. више: Г. Илић-Попов – С.В.Костић, 93.

Преносом уз накнаду који подлеже порезу на пренос апсолутних права сматра се, између осталог, и пренос целокупне имовине правног лица у случају његове ликвидације. Стицање права својине на непокретности друштва у ликвидацији од стране оснивача, власника, акционара или чланова, као и права коришћења грађевинског земљишта и др. расподелом ликвидационог остатка по окончаној ликвидацији привредног друштва, такође, се сматра преносом уз накнаду који се опорезује овим динамичким порезом на имовину.⁶⁴ Међутим, на пренос оснивачима и члановима друштва новчаних средстава на девизном и текућем рачуну друштва у ликвидацији, која представљају ликвидациони остаток, не плаћа се порез на пренос апсолутних права, пошто пренос новчаних средстава није, према одредби чл. 23 ЗПИ, предмет опорезивања порезом на пренос апсолутних права.⁶⁵

У напред наведеним случајевима, порески обвезник је лице на које се преноси апсолутно право.⁶⁶ На пореску основицу коју чини уговорена цена у моменту настанка пореске обавезе⁶⁷, уколико она није нижа од тржишне цене, обрачунава се порез на пренос апсолутних права по стопи од 2,5%.⁶⁸ При томе, ваља нагласити да се преносом уз накнаду који подлеже опорезивању порезом на пренос апсолутних права не сматра пренос апсолутног права на који се плаћа порез на додату вредност.⁶⁹

Што се тиче обавезе по основу пореза на имовину, није спорно да привредно друштво над којим је покренут поступак ликвидације и даље остаје обвезник пореза на имовину⁷⁰, с обзиром на то да привредно друштво у ликвидацији, као што је напред у раду већ истакнуто, задржава својство правног лица све до окончања поступка ликвидације и брисања из регистра привредних субјеката. То, другим речима, значи да покретање поступка ликвидације над привредним друштвом – пореским обвезником не представља правну сметњу да надлежни орган јединице локалне самоуправе том друштву утврди пореску обавезу по основу пореза на имовину (с тим да ће је, као и остале његове доспеле пореске обавезе, испуњавати ликвидациони управник или друга, законом одређена, лица).⁷¹

ЗАКЉУЧАК

Пошто се капитални добици проистекли из ликвидације привредног друштва - пореског обвезника опорезују на нивоу привредног друштва које престаје да постоји, тешко да се може разумети потреба за њиховим додатним опорезивањем порезом на

---

⁶⁴ Вид.: чл. 24, тач. 2) и 4) Закона о порезима на имовину – ЗПИ, *Службени гласник РС*, бр. 80/02, 135/04, 61/07, 5/09, 101/10, 24/11, 78/11 и 57/12. Упоред.: Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-03-00078/2007-04 од 06.12.2007. године.

⁶⁵ Вид.: Мишљење Министарства финансија РС, бр. 413-00-00206/2012-04 од 06.06.2012. године.

⁶⁶ Вид.: чл. 25, ст. 5 ЗПИ.

⁶⁷ Код стицања права расподелом ликвидационог остатка пореска обавеза настаје даном састављања извештаја ликвидационог управника, на основу којег се то право стиче. Вид.: чл. 29, ст. 7 ЗПИ.

⁶⁸ Вид.: чл. 30 ЗПИ.

⁶⁹ Вид.: чл. 24а ЗПИ.

⁷⁰ Вид.: чл. 4, ст. 1 ЗПИ.

⁷¹ Упоред.: Мишљење Министарства финансија РС, бр. 430-03-00026/2012-04 од 07.02.2012. године.

приходе од капитала, нарочито не на начин како је то покушано да се тумачењем Министарства финансија Републике Србије укључи у Закон о порезу на доходак грађана.

Такође, увођење излазног пореза на капитал, кроз опорезивање по одбитку прихода која су нерезидентна правна лица остварила расподелом ликвидационог остатка резидентног привредног друштва, наводи нас на питање колико је, уопште, порески законодавац био промишљен приликом увођења оваквог новог пореза у порески систем Републике Србије, и у којој мери је био свестан последица његовог увођења на спремност страних инвеститора да улажу капитал на територију наше земље.

Отуда, очекујемо да ће у најављеној пореској реформи да се, између осталог, обрати много већа пажња на пореско уређивање ликвидације привредног друштва и отклоне недостаци о којима је било говора у овом раду, а посебно да се предупреди да се мишљењима државних органа уводе порези, јер је то не само у пореском смислу неприхватљиво, већ и супротно Уставу Републике Србије, који изричито и недвосмислено прописује да се порези и друге фискалне дажбине могу уводити само законом или на основу закона.